

Стаття надійшла до редакції 14.05.2021 р.

Перевірено на плагіат 15.05.2021 р.

унікальність – 92.66%

<https://doi.org/10.17721/StudLing2021.18.24-38>

УДК 81'42

БЕЗПЕКОВИЙ ДИСКУРС У СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ

Юлія Володимирівна Бобир, uhybbumysr@gmail.com

канд. філософ. наук

Воєнно-дипломатична академія імені Євгенія Березняка

Оскільки потреба в безпеці є однією з базових потреб людини, а діяльність, спрямована на забезпечення безпеки, – важливою складовою її життєдіяльності, дослідження безпекового дискурсу як компонента безпекових реалій є завжди актуальним. На цей час безпековий дискурс фактично не досліджено з позицій дискурсивної соціолінгвістики як дискурс інституційного типу, що функціонує у процесі мовленнєвої взаємодії комунікантів у сфері безпеки. У статті обґрунтовано, що професійно-орієнтована комунікація у рамках інститутів безпеки є дискурсом інституційного типу – безпековим; визначено, в яких безпекових сферах функціонує цей дискурс, діяльність яких державних і недержавних органів охоплює; з'ясовано, яка форма діяльності зумовлює характер комунікації у сфері безпеки й впливає на формування фахової мови, розкрито зміст цієї діяльності, а також окреслено основні системотворчі характеристики безпекового дискурсу – ключовий концепт, мету та учасників спілкування. Результати дослідження є відправною точкою для подальшого комплексного вивчення характеристик безпекового дискурсу як інституційного.

Ключові слова: дискурс, інституційний дискурс, безпековий дискурс, безпека, національна безпека, сектор безпеки, безпекова діяльність, фахова мова.

SECURITY DISCOURSE IN SOCIO-LINGUISTIC PARADIGM

Yuliia V. Bobyr, uhybbumysr@gmail.com

Ph.D in Philosophy

Military Diplomatic Academy named after Yevheniy Bereznyak

Since the need for security is one of the basic human needs, and activities aimed at ensuring security are a necessary component of human life, the investigation of security discourse as a part of the security environment is always

© Bobyr Y. V. [Bobyr Ju. V.], uhybbumysr@gmail.com

Security Discourse in Socio-Linguistic Paradigm [Bezpekovyj dyskurs u sociolingvistychnij paradymji]
(in Ukrainian)

relevant. Until now, security discourse has not been studied from the standpoint of discursive sociolinguistics as a discourse of the institutional type, which functions in the course of speech interaction in the security field. The article substantiates that professionally-oriented communication within security institutions is a discourse of institutional type – security discourse. It identifies security spheres in which this discourse functions and state and non-state entities' activities which it covers. The author describes the activity that determines the communication characteristics in the security field and influences the development of the language for professional purposes. The researcher reveals components of this activity and outlines the main system-forming features of security discourse - the basic concept, purpose and participants. The study results might be considered as a starting point for further comprehensive research of the security discourse as an institutional one.

Keywords: *discourse, institutional discourse, security discourse, security, national security, security sector, security activities, language for professional purposes.*

ДИСКУРС БЕЗОПАСНОСТИ В СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЕ

Юлия Владимировна Бобир, ulybbumysr@gmail.com

канд. философ. наук

Военно-дипломатическая академия имени Евгения Березняка

Ввиду того что потребность в безопасности является одной из базовых потребностей человека, а деятельность, направленная на обеспечение безопасности, – важной составляющей его жизнедеятельности, исследование дискурса безопасности как компонента сферы безопасности всегда актуальны. В настоящее время дискурс безопасности фактически не исследован с позиций дискурсивной социолінгвістики как дискурс институционального типа, функционирующий в процессе речевого взаимодействия коммуникантов в сфере безопасности. В статье обосновано, что профессионально-ориентированное коммуникативное взаимодействие в рамках институтов безопасности является дискурсом институционального типа – безопасностным; определено, в каких сферах безопасности функционирует этот дискурс, деятельность каких государственных и негосударственных органов охватывает; выяснено, какая форма деятельности обуславливает характер коммуникации в сфере безопасности и влияет на формирование языка специальных целей, раскрыто содержание этой деятельности, а также обозначены основные системообразующие характеристики дискурса безопасности – ключевой концепт, цели и участники общения. Результаты исследования являются отправной точкой

© Бобир Ю. В. [Бобир Ю. В.], ulybbumysr@gmail.com

Безпековий дискурс у соціолінгвістичній парадигмі [Дискурс безпеки в соціолінгвістическій парадигмі] (Українською / На укр. яз.)

для дальнішого комплексного изучения характеристик безпастностного дискурса как институционального.

Ключевые слова: дискурс, институциональний дискурс, дискурс безпастностности, безпастность, национальная безпастность, сектор безпастности, деятельность по обеспечению безпастности, язык специальных целей.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Потреба в безпеці – одна з базових потреб людини, яка згідно з теорією ієрархії потреб А. Маслоу [Maslow 1954] посідає друге місце після фізіологічних, отже, діяльність, спрямована на забезпечення безпеки, є необхідною складовою життєдіяльності людини. І цілком закономірним є те, що у ході розвитку форм самоорганізації людства виникали суспільні інститути, покликані забезпечувати безпеку людських спільнот, – інститути безпеки. Спілкування в рамках будь-яких суспільних інститутів є складовою їх організації. Воно передбачає використання певної системи професійно-орієнтованих знаків, іншими словами, спеціальних текстів, “що містять спеціальну лексику, фразеологію, пареміологію, термінологію (сфери спеціального мовлення чи підмови)” [Зильберт 2001, с. 47], а також виконання комунікантами певних ролей й дотримання відповідних правил мовленнєвої поведінки. Таким чином, комунікацію в рамках інститутів безпеки можна розглядати як особливий тип дискурсу – безпековий, тексти якого вже стали об’єктом лінгвістичних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна лінгвістика активно вивчає феномен дискурсу. У контексті цієї статті становлять інтерес дослідження, у фокусі уваги яких типологія дискурсу, а також різновиди його інституційного типу. Дослідники (Ф.С. Бацевич, А. Д. Белова, В. Г. Борботько, О. М. Галічкіна, О. М. Гніздечко, Б. А. Зильберт, А. Б. Зильберт., В. І. Карасик, Ю. М. Караулов, С. О. Кот, Н. П. Литвиненко, М. Л. Макаров, Т. Б. Маслова, О. І. Морозова, Р. Є. Пилипенко, Г. Г. Почепцов, А. Д. Приходько, О. О. Селіванова, В. Є. Чернявська, І. С. Шевченко, Г. М. Яворська та ін.) виділяють та вивчають такі різновиди інституційного дискурсу, як академічний, політичний, дипломатичний, юридичний, судовий, педагогічний, релігійний, спортивний, науковий, військовий, сценічний, медичний, діловий, рекламний, мас-медійний.

Поняття *безпекового дискурсу* відносно недавно увійшло в науковий обіг, оскільки безпекова тематика традиційно вважалася притаманною політичному дискурсу. У вітчизняних та зарубіжних наукових публікаціях це поняття зазвичай вживається для позначення тематичної спрямованості досліджень з політології. Ґрунтовне дослідження безпекового дискурсу (the discourse of security / security discourse), що спирається на лінгвістичні методи, а саме науково-теоретичний метод, що поєднує інтуїтивний, ручний аналіз, властивий критичному дискурсу-аналізу з машинною обробкою текстів, напрацьованою корпусною лінгвістикою, здійснили британські лінгвісти М. Н. Макдональд і Д. Хантер. В їх роботі “The Discourse of Security” подано “опис дискурсивної конструкції безпеки у окремий історичний період у особливих національних і транснаціональних локаціях” [MacDonald, Hunter 2019, p. VI]. Проте до цього часу безпековий дискурс не розглядався з позицій дискурсивної соціолінгвістики як дискурс інституційного типу, що й зумовлює **новизну** цього дослідження. Його **актуальність** визначається значущістю безпекових питань у життєдіяльності людини й здатністю дискурсивної парадигми дослідження, з одного боку, забезпечувати більш глибоке розуміння безпекових реалій, а з іншого боку – уможливлувати створення мовного інструментарію для впливу на них.

Отже, **об’єктом** розгляду в цій статті є тексти україномовного безпекового дискурсу, а **предметом** – основні інституційні характеристики цього дискурсу та позамовні реалії, що впливають на його функціонування.

Мета статті – обґрунтувати теоретичне положення про те, що професійно-орієнтована комунікація в рамках інститутів безпеки є дискурсом інституційного типу – безпековим; вказати, в яких сферах він функціонує; з’ясувати, який вид діяльності, притаманний інститутам безпеки, зумовлює специфіку цього дискурсу; описати його основні системотворчі ознаки – ключовий концепт, мету та учасників комунікації.

Виклад основного матеріалу. У парадигмі соціолінгвістики, що вивчає ідеологічні, соціокультурні та історичні аспекти функціонування мови, дискурс – “це спілкування людей, що розглядається з позицій їх приналежності до тієї чи іншої соціальної групи або стосовно тієї чи іншої типової ситуації, що передбачає певну мовленнєву поведінку” [Карасик 2002, с. 194]. Виходячи з цього визначення, виділяють два основних типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) та інституційний

(статусно-орієнтований). Перший тип передбачає спілкування комунікантів, які добре знають один одного, розкривають один одному свій внутрішній світ, другий – спілкування, що зводиться до діалогу представників тієї чи іншої соціальної групи. Інституційний дискурс – це мовленнєва взаємодія представників різних соціальних груп чи інститутів один з одним, з людьми, які реалізують свої статусно-рольові можливості в рамках суспільних інститутів. Кожному суспільному інституту відповідає певний тип інституційного дискурсу [Карасик 2002].

Однак варто пам'ятати, що виділення типів дискурсу є дослідницькою абстракцією, оскільки суспільні інститути не є однорідними явищами; типи дискурсу історично мінливі, вони можуть зливатися один з одним і виникати як різновид того чи іншого типу. Крім того, в реальності різні дискурси перетинаються і накладаються один на одного. З одного боку, спостерігаємо зрощення різних типів інституційного дискурсу, з іншого – поєднання персонального, особистісно-орієнтованого дискурсу та певного типу інституційного дискурсу [Карасик 2002; Зильберт 2001].

На відміну від особистісного дискурсу інституційному дискурсу притаманні такі характеристики: 1) орієнтація на структуру, 2) максимум мовленнєвих обмежень, 3) відносно фіксована зміна комунікативних ролей, 4) незначна обумовленість безпосереднім контекстом, 5) глобальна організація, 6) невелика кількість цілей глобального характеру [Макаров 1998, с. 24].

Отже, інституційний дискурс – це взаємодія комунікантів у рамках суспільних інститутів, що передбачає виконання ними “обмеженого кола ролей, обумовлених статусно-рольовими правилами поведінки, спорідненими моделями суспільних та фахових знань, а також особливим видом комунікативних стратегій і тактик” [Маслова 2013, с. 39–40].

Особливості суспільних інститутів відображаються в дискурсі й відповідно в текстах, які його представляють. Відтак характеристики безпекового дискурсу як інституційного залежать від ознак інститутів безпеки як суспільних інститутів. Оскільки основною функцією кожного інституту є задоволення суспільних потреб [Дворецька 2002], метою існування інститутів безпеки є задоволення потреби людини і суспільства в безпеці, їх захист від різних видів загроз. Інститутам безпеки характерні всі складові суспільних інститутів [Філософський енциклопедичний словник 2002], а саме: 1) відповідний рівень суспільної свідомості, що

характеризується наявністю специфічних знань про сутність безпеки та шляхи її досягнення; 2) специфічні види діяльності, що в сукупності формують спрямовану на забезпечення безпеки безпекову діяльність; 3) система характерних відносин між людьми; 4) стійкий комплекс формальних і неформальних правил, норм та інших регулятивів, що взаємоузгоджують форми діяльності й відносин між людьми у відповідній системі соціальних ролей та статусів; 5) специфічна мережа організацій, закладів та установ – органів безпеки.

На професійному рівні комунікація, щодо якої у статті обґрунтовується застосування терміну *безпековий дискурс*, відбувається в національній, міжнародній і корпоративній сферах. У національній сфері вона реалізується в діяльності органів, що входять до сектора безпеки держави й завданням яких є забезпечення її національної безпеки відповідно до їх компетенції. У міжнародній сфері безпековий дискурс представлений комунікацією в рамках наднаціональних, міжнародних безпекових організацій, однак, на нашу думку, досліджуючи особливості дискурсу в цій сфері, варто брати до уваги залежність міжнародної безпеки як фактора, що впливає на національну безпеку окремих держав, від національних інтересів цих держав. У корпоративній сфері безпековий дискурс притаманний органам, що опікуються безпекою підприємств, організацій, інституцій.

У контексті дискурсивних досліджень найбільший інтерес становить сектор безпеки держави, в якому породжується основний масив текстів безпекового дискурсу, з огляду на значущість питань національної безпеки для людини і суспільства, оскільки вона включає безпеку різних підсистем – особистості, суспільства, держави [Філософський енциклопедичний словник 2002], а також передбачає створення загальних умов, за яких є можливою як корпоративна, так і міжнародна безпека.

В українському дискурсі синонімами поняття *сектор безпеки* виступають *сектор безпеки і оборони держави* та *система забезпечення національної безпеки*, хоча є тексти, в яких термін *сектор безпеки і оборони* вживається на означення підсистеми *системи забезпечення національної безпеки*, що охоплює військові формування держави, правоохоронні та державні органи управління ними для забезпечення власне воєнної безпеки, а не національної безпеки в цілому [Лобко 2014]. Проте в новій редакції Закону України “Про національну безпеку” сектор безпеки і

оборони виступає як інструмент забезпечення саме національної безпеки, а не лише воєнної як її складової.

Поняття *сектор безпеки* та *сектор безпеки і оборони держави* в українському дискурсі з'явилися на початку 90-х років, прийшовши на зміну поняттю *воєнна організація держави*, оскільки стало зрозумілим, що спектр загроз почав зміщуватися від суто воєнних до таких, що мають невоєнне забарвлення [Лобко 2014], що воєнна безпека є лише частиною національної безпеки, а оборона – засобом її досягнення. У суспільно-політичному житті з'явилася тенденція до об'єднання досить різних за своїми функціями державних органів в єдину систему з огляду на їхню спроможність забезпечувати національну безпеку в певних сферах.

Дослідження безпекового дискурсу як інституційного в національній сфері передбачає розгляд комунікації, що породжується в ході діяльності органів сектора безпеки, пов'язаної з виконанням ними безпекових функцій. Зокрема український безпековий дискурс формується в діяльності таких державних органів і структур: Міністерства оборони України, Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Служби безпеки України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарату Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальних органів України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [Про національну безпеку, ст. 12, п. 2].

Така кількість органів, що входять до сектора безпеки, свідчить про існування різних видів загроз національній безпеці, яким ці органи мають протидіяти. За видами загроз національна безпека умовно поділяється на сфери, в яких діють органи безпеки. У текстах безпекового дискурсу знаходимо такі поняття, що водночас вказують на сфери національної безпеки: *воєнна безпека*; *зовнішньополітична безпека*; *державна безпека*; *економічна безпека*, *інформаційна безпека*; *екологічна безпека*; *громадська безпека*; *кібербезпека* [Про національну безпеку], *продовольча безпека*, *біобезпека*, *енергетична безпека*, *прикордонна безпека* [Стратегія національної безпеки]; *безпека державного кордону*, *ядерна та радіаційна*

безпека [Про основи національної безпеки]; *внутрішня безпека, зовнішня безпека, внутрішньополітична безпека, науково-технологічна безпека, соціальна та гуманітарна безпека* [Альманах 2012].

Характер комунікації у сфері безпеки залежить від сутності та змісту безпекової діяльності органів безпеки. Саме в ході безпекової діяльності формується фахова мова – “множинність лексико-граматичних та стилістичних засобів, які забезпечують комунікацію в певній професійній сфері і реалізуються у фахових текстах” [Мовчун 2010, с. 5].

У науці й практиці термін *безпекова діяльність* рідко вживається, але якщо необхідно відобразити сутнісні характеристики діяльності, спрямованої на забезпечення безпеки, безвідносно до сфери застосування цієї діяльності, доцільно використовувати саме його. Автором поняття *безпекова діяльність* в україномовному дискурсі вважається В. І. Франчук, який разом зі своїми послідовниками, досліджуючи особливості забезпечення безпеки підприємств, дав йому визначення як діяльності, спрямованої “на протидію загрозам, відновлення діяльності з метою захисту корпоративних інтересів, збереження цілісності процесів чи системи на основі засвоєння та розвитку безпекової культури” [Франчук та ін. 2017, с. 155].

У тому ж дослідницькому контексті В. І. Фостяк уточнив це визначення, трактуючи безпекову діяльність підприємства як діяльність “у співпраці із зовнішніми суб’єктами безпеки для забезпечення власної динамічної стійкості функціонування та формування безпечних умов розвитку через захищеність від зовнішніх і внутрішніх загроз та мінімізацію ризиків” [Фостяк 2018, с. 115].

Близьким до розуміння сутності безпекової діяльності є визначення поняття оперативної діяльності Служби безпеки України, сформульоване Ю. Найдьон. На думку дослідниці, сутність оперативної діяльності, яку вона називає основним видом діяльності цієї спецслужби, полягає в завчасному виявленні “шляхом негласного використання спеціальних, передбачених законом сил і засобів потенційних загроз суверенітету, конституційному ладу, територіальній цілісності, економічному, науково-технічному та оборонному потенціалу України, законним інтересам держави та правам громадян, особливо розвідувального та терористичного характеру” [Найдьон 2017, с. 205] та недопущенні трансформації потенційних загроз безпеці в реальні. Іншими словами, оперативна

діяльність Служби безпеки України передбачає виявлення, попередження та припинення протиправної діяльності (розвідувально-підривної, терористичної тощо), а також усунення причин та умов, що сприяють реалізації злочинних посягань на безпеку держави [Найдьон 2017].

Спираючись на ці визначення, можна сказати, що ключовими в безпековій діяльності є два процеси: завчасне виявлення загроз безпеці певного об'єкта та здійснення комплексу заходів для протидії цим загрозам з метою збереження такого стану об'єкта, що дає йому можливість “нормально існувати та розвиватися” [Філософський енциклопедичний словник 2002, с. 50]. Безпекова діяльність, на нашу думку, – це діяльність, спрямована на виявлення загроз безпеці певного об'єкта та протидію їм. Виявлення загроз насамперед передбачає здійснення інформаційно-аналітичних заходів, процес протидії загрозам – організацію і реалізацію системних заходів, метою яких є насамперед запобігти впливу загрозливих чинників на безпеку об'єкта, або припинити їх дію, або нейтралізувати шкоду, завдану об'єктові дією цих чинників. Превентивна спрямованість безпекової діяльності є однією з основних її характеристик. Зважаючи на це, комунікація в безпековій сфері нерідко передбачає закритість для сторонніх осіб, конфіденційність або закодованість, адже розголошення інформації про запобіжні заходи може звести нанівець їх ефективність.

Для опису основних характеристик безпекового дискурсу, насамперед ролей, які виконують учасники спілкування, і мовленнєвих ситуацій, в яких відбувається комунікація в безпековій сфері, необхідно розкрити зміст безпекової діяльності.

Безпекова діяльність не є гомогенною. Дослідники цілком слушно зауважують, що за змістом вона має комплексний характер [Копитко, Ільків 2020; Франчук та ін. 2017], й зокрема виділяють в її структурі такі складові механізми (види діяльності): 1) механізми попередження загроз до початку їх виникнення або реалізації; 2) механізми виявлення загроз; 3) механізми ліквідації загроз; 4) механізми відновлення діяльності, стану об'єкта та відшкодування збитків [Франчук та ін. 2017, с. 156].

На нашу думку, змістову характеристику безпекової діяльності необхідно уточнити, виділивши такі компоненти: 1) інформаційний, що передбачає збір інформації щодо наявності загроз безпеці об'єкта; 2) аналітичний, що передбачає аналіз зібраної інформації; 3) організаційний, що передбачає розробку й планування комплексу заходів

(операцій), спрямованих на протидію загрозам; 4) оперативний, що передбачає безпосередню реалізацію комплексу заходів (операцій), спрямованих на протидію загрозам.

Ці види діяльності тісно переплетені між собою й практично не виключають один одного. Наприклад, збір інформації обов'язково включає аналітичну складову, оскільки здійснюється за певним планом, розробленим у результаті аналізу ситуації, а також може включати оперативну складову, коли збір інформації здійснюється агентурним способом або із застосуванням оперативно-технічних засобів.

Отже, безпековий дискурс як дискурс інституційного типу є професійно-орієнтованою комунікацією, яка здійснюється в рамках інститутів безпеки й особливості якої визначаються притаманною цим інститутам безпековою діяльністю, спрямованою на виявлення загроз певному об'єкту і протидію їм.

Для опису конкретного типу інституційного дискурсу В. І. Карасик пропонує розглядати такі його компоненти: 1) учасники, 2) хронотоп, 3) цілі, 4) цінності (зокрема ключовий концепт), 5) стратегії, 6) матеріал (тематика), 7) різновиди і жанри, 8) прецедентні (культурогенні) тексти, 9) дискурсивні формули [Карасик 2002, с. 209].

У цій статті окреслимо такі компоненти безпекового дискурсу, як мета комунікації, основний концепт та основні учасники спілкування у сфері безпеки, оскільки саме ці характеристики вважаються основними системотворчими ознаками інституційного дискурсу.

Якщо метою політичного дискурсу є завоювання й утримання влади, педагогічного – соціалізація нового члена суспільства, медичного – надання кваліфікованої допомоги хворому [Карасик 2002], то метою безпекового дискурсу є забезпечення безпеки певного об'єкта, що полягає у виявленні загроз та протидії їм задля збереження такого стану об'єкта, що дає йому можливість нормально існувати та розвиватися. Ключовим концептом безпекового дискурсу є феномен безпеки.

Основні учасники інституційного дискурсу – представник інституту (агент) та особа, що звертається до нього (клієнт); перший з них “має право давати розпорядження, спонукати до дії, навчати (наприклад, учитель, суддя, лікар тощо), а інший – учень, підсудний або пацієнт – звертається до нього, реалізуючи нормативно-ціннісні установки певної інституційної сфери спілкування” [Маслова 2013, с. 40]. У сфері національної безпеки

агентами безпекового дискурсу в широкому сенсі є ті, хто входить до сил безпеки, сил оборони, оборонно-промислового комплексу, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [Про національну безпеку, ст. 12, п. 1], однак у вузькому сенсі безпосередніми учасниками дискурсу – представниками інституту є насамперед співробітники державних органів безпеки, а також особи, залучені до конфіденційної співпраці з ними. У сфері міжнародної безпеки учасниками-агентами є співробітники міжнародних безпекових організацій, а в сфері корпоративної безпеки – співробітники компаній та структур, що надають безпекові послуги.

Клієнтами безпекового дискурсу можна вважати тих, чию безпеку агенти забезпечують. Антропоцентрична модель сучасних суспільних практик передбачає, що першочерговою метою будь-яких безпекових дій є безпека людини як члена суспільства і громадянина держави, тобто людина і є *реальним* клієнтом безпекового дискурсу. Однак у різних сферах безпекової діяльності безпека людини забезпечується опосередковано: зокрема в національній сфері – через “захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів” від реальних і потенційних загроз [Про національну безпеку, ст. 1], у міжнародній сфері – через підтримання стану “міжнародних відносин, що виключає порушення миру або створення реальних загроз безпеці народів у будь-якій формі” [Смоляннюк 2006]. У такому разі *безпосередніми* учасниками – клієнтами безпекового дискурсу виступають особи, які в системі державних органів чи міжнародних організацій відповідають за реалізацію національних інтересів або спільних інтересів національних держав. Якщо безпека людини і суспільства залежить від захищеності матеріальних об'єктів (як наприклад, екологічна безпека), безпосередніми учасниками – клієнтами дискурсу виступають особи, відповідальні за функціонування цих об'єктів. У корпоративній сфері учасниками – клієнтами безпекового дискурсу є власники та/або керівники підприємств.

Важливими учасниками безпекового дискурсу можна вважати представників сил, що створюють загрози безпеці. У національній та міжнародній сферах до них слід віднести представників розвідувальних органів вороже налаштованих країн, членів злочинних і терористичних угруповань, у корпоративній сфері – членів злочинних угруповань, а також

конкурентів, що можуть завдати шкоди організації. Представників цих сил пропонується назвати *контрагентами*.

Ядром безпекового дискурсу, що визначає його специфіку, є професійна комунікація, яка розгортається в реальному вимірі в ході безпекової діяльності. Безпековий дискурс може функціонувати в таких площинах: агент-безпосередній клієнт, агент – реальний клієнт, агент – контрагент, агент – агент, зумовлюючи специфіку можливих мовленнєвих ситуацій під час комунікативної взаємодії.

Щоб розмежувати ці площини комунікативної взаємодії, застосуємо критерій дискретності, запропонований дослідницею медичного дискурсу Н. П. Литвиненко, яка виділяє дискретний дискурс, що має інтерпрофесійний характер (спілкування лікаря з пацієнтом), та недискретний інтрапрофесійного характеру (спілкування між лікарями різної підпорядкованості або між лікарями як рівноправними партнерами) [Литвиненко 2010]. У такому контексті спілкування агентів безпекового дискурсу між собою, а також спілкування між агентами та контрагентами є дискретним дискурсом, а спілкування агента з безпосереднім або реальним клієнтом є дискурсом недискретним.

Висновки. Професійно-орієнтована комунікативна взаємодія в рамках інститутів безпеки, що передбачає використання комунікантами фахової мови, характерної для професійної діяльності органів безпеки, та дотримання ними статусно-рольових правил мовленнєвої поведінки, зумовлених специфікою безпекової діяльності, є дискурсом інституційного типу – безпековим. Основними сферами функціонування цього дискурсу на професійному рівні є національна, міжнародна і корпоративна сфери безпеки. Мета безпекового дискурсу – забезпечення безпеки певних об'єктів, що полягає у виявленні загроз та протидії їм задля збереження такого стану цих об'єктів, за якого вони можуть нормально існувати та розвиватися. Ключовим концептом цього дискурсу є феномен безпеки. Основні учасники дискурсу – співробітники органів безпеки, особи, залучені до конфіденційної співпраці (агенти), представники сил, що створюють загрози безпеці (контрагенти), людина як член суспільства (реальний клієнт), особи, що забезпечують реалізацію національних інтересів у відповідних сферах або корпоративних інтересів окремих організацій, підприємств (безпосередні клієнти).

Перспективи подальших розвідок. Для визначення всіх ознак інституційності безпекового дискурсу необхідно дослідити інші компоненти, що його характеризують: хронотоп, цінності, стратегії, матеріал, прецедентні тексти, дискурсивні формули.

Література:

1. Дворецька, Г. В. *Соціологія : навч. посібник* (Київ, КНЕУ, 2002), 472, <http://politics.ellib.org.ua/pages-2985.html>.
2. Зильберт, А. Б., Зильберт, Б. А. *Спортивный дискурс: базовые понятия и категории; исследовательские задачи*, www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_17_07zilbert.pdf.
3. Карасик, В. И. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс* (Волгоград, Перемена, 2002), 477.
4. Копитко, М. І., Ільків, Ю. І. «Основи безпекової діяльності підприємства: теоретичний аспект.» *Вчені записки Університету «КПОК»* 4 (60) (2020): 195–201, doi: 10.31732/2663-2209-2020-60-195-201.
5. Литвиненко, Н. П. «Сучасний український медичний дискурс.» Автореф. дис. д-ра філол. наук (Київ, 2010).
6. Лобко, М. М., Саганюк, Ф. В. «Сектор безпеки і оборони: проблеми формування та розвитку.» *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського* 1 (50) (2014): 134-139, http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znpcvsd_2014_1_23.pdf.
7. Макаров, М. Л. «Интерпретативный анализ дискурса в малой группе.» Автореф. дисс. д-ра филол. наук (Саратов, 1998).
8. Маслова, Т. Б. «Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі.» *Англістика та американістика* 10 (2013): 39–43, <https://core.ac.uk/download/pdf/234437927.pdf>.
9. Мовчун, Є. С. «Особенности перевода українською мовою німецького комерційного Інтернет-дискурсу.» Автореф. дис. канд. філол. наук (Київ, 2010).
10. Найдьон, Ю. «Теоретико-правові засади визначення оперативної діяльності Служби безпеки України.» *Підприємництво, господарство і право* 9 (2017): 202–206, <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/42.pdf>.
11. Смолянюк, В. Ф. «Міжнародна безпека.» *Енциклопедія Сучасної України*, гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. (Київ, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018), http://esu.com.ua/search_articles.php?id=65124.
12. *Філософський енциклопедичний словник*, гол. редкол.: В. І. Шинкарук та ін. (Київ, Абрис, 2002), 744.
13. Фостяк, В. І. «Безпекова діяльність та безпековий потенціал підприємства.»

- Формування ринкових відносин в Україні* 3 (202) (2018): 114–119, doi: 10.5281/zenodo.1245576.
14. Франчук, В. І., Пригунов, П. Я., Мельник, С. І. «Безпекова діяльність: системний підхід.» *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ* 1 (2017): 154–163.
 15. MacDonald, M. N., Hunter, D. *The Discourse of Security: Language, Illiberalism and Governmentality* (Palgrave Macmillan, 2019), XVI, 337, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97193-3>.
 16. Maslow, A. H. *Motivation & Personality*, (Harper & Brothers, 1954), 411.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

17. *Альманах сектора безпеки України 2012* (Київ, Заповіт, 2013), 144, https://ukrainesecuritysector.com/wp-content/uploads/2013/08/Almanakh_bezpeky_fnl.pdf.
18. *Про національну безпеку*: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018, дата оновлення: 24.10.2020, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
19. *Про основи національної безпеки*: Закон України № 2163-VIII від 09.05.2018, втратив чинність 08.07.2018, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15/ed20180708#Text>.
20. *Стратегія національної безпеки України*. Затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

References:

1. Dvorec'ka, G. V. *Sociologija: navch. posibnyk* [=Sociology: textbook] (Kyiv, KNEU, 2002), 472, <http://politics.ellib.org.ua/pages-2985.html> (In Ukr.).
2. Zil'bert, A. B., Zil'bert, B. A. *Sportivnyj diskurs: bazovye ponjatija i kategorii; issledovatel'skie zadachi* [=Sports discourse: basic concepts and categories; research tasks], www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_17_07zilbert.pdf (In Russ.).
3. Karasik, V. I. *Jazykovej krug: lichnost', koncepty, diskurs* [=Language circle: personality, concepts, discourse] (Volgograd, Peremena, 2002), 477 (In Russ.).
4. Kopytko, M. I., Il'kiv, Ju. I. «Osnovy bezpekovoї dijal'nosti pidpryemstva: teoretychnyj aspekt [= Fundamentals of safe activity of the enterprise: theoretical aspect].» *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»* 4(60) (2020): 195-201, doi: 10.31732/2663-2209-2020-60-195-201 (In Ukr.).
5. Lytvynenko, N. P. «Suchasnyj ukrai'ns'kyj medychnyj dyskurs [=Modern Ukrainian medical discourse].» Avtoref. dys. d-ra filol. nauk (Kyiv, 2010) (In Ukr.).
6. Lobko, M. M., Saganjuk, F. V. «Sektor bezpeky i oborony: problemy formuvannja ta rozvytku [=Security and Defense Sector: Problems of Formation and Development].» *Zbirnyk naukovykh prac' Centru vojenno-strategichnyh doslidzhen' Nacional'nogo universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Chernjahovskogo* 1 (50) (2014): 134–139, http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAG

- E_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znpcvsd_2014_1_23.pdf (In Ukr.).
7. Makarov, M. L. «*Interpretativnyj analiz diskursa v maloj gruppe* [=Interpretive analysis of discourse in a small group].» Avtoref. diss. d-ra filol. nauk (Saratov, 1998) (In Russ.).
 8. Maslova, T. B. «*Typologija naukovogo diskursu v suchasnij movoznavchij paradygmi* [=Typology of scientific discourse in the modern linguistic paradigm].» *Anglistyka ta amerykanistyka* 10 (2013): 39-43, <https://core.ac.uk/download/pdf/234437927.pdf> (In Ukr.).
 9. Movchun, Je. S. «*Osoblyvosti perekladu ukrai'ns'koju movoju nimec'kogo komercijnogo Internet-diskursu* [=Peculiarities of the translation of the German commercial Internet-discourse into Ukrainian].» Avtoref. dys. kand. filol. nauk (Kyiv, 2010) (In Ukr.).
 10. Najd'on, Ju. «*Teoretyko-pravovi zasady vyznachennja operatyvnoi' dijalnosti Sluzhby bezpeky Ukrainy* [=Theoretical and legal bases for determining the operative activities of the Security Service of Ukraine].» *Pidpryjemnytvo, gospodarstvo i pravo* 9 (2017): 202-206, <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/42.pdf> (In Ukr.).
 11. Smoljanjuk, V. F. «*Mizhnarodna bezpeka* [=International security].» *Encyklopedija Suchasnoi' Ukrainy* [=Encyclopedia of modern Ukraine], gol. redkol.: I. M. Dzjuba, A. I. Zhukovs'kyj, M. G. Zheleznyak ta in. (Kyiv, Instytut encyklopedychnyh doslidzen' NAN Ukrainy, 2018), http://esu.com.ua/search_articles.php?id=65124 (In Ukr.).
 12. *Filosofs'kyj encyklopedychnyj slovnyk* [=Philosophical encyclopedic dictionary], gol. redkol.: V. I. Shynkaruk ta in. (Kyiv, Abrys, 2002), 744 (In Ukr.).
 13. Fostjak, V. I. «*Bezpekova dijalnist' ta bezpekovyj potencial pidpryjemstva* [=Security activities and safety of potential of the enterprise].» *Formuvannja rynkovyh vidnosyn v Ukraini* 3(202) (2018): 114-119, doi: 10.5281/zenodo.1245576 (In Ukr.).
 14. Franchuk, V. I., Prygunov, P. Ja., Mel'nyk, S. I. «*Bezpekova dijalnist': systemnyj pidhid* [=Security activity: a systematic approach].» *Naukovyj visnyk L'vivs'kogo derzhavnogo universytetu vnutrishnih sprav* 1 (2017): 154-163 (In Ukr.).
 15. MacDonald, M. N., Hunter, D. *The Discourse of Security: Language, Illiberalism and Governmentality* (Palgrave Macmillan, 2019), XVI, 337, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97193-3>.
 16. Maslow, A. H. *Motivation & Personality*, (Harper & Brothers, 1954), 411.
 17. *Al'manah sektora bezpeky Ukrainy 2012* [=Almanac of the Security Sector of Ukraine 2012] (Kyiv, Zapovit, 2013), 144, https://ukrainesecuritysector.com/wp-content/uploads/2013/08/Almanakh_bezpeky_fnl.pdf (In Ukr.).
 18. *Pro nacional'nu bezpeku: Zakon Ukrainy* [=On national security: Law of Ukraine] № 2469-VIII vid 21.06.2018, data onovlennja: 24.10.2020, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (In Ukr.).
 19. *Pro osnovy nacional'noi' bezpeky: Zakon Ukrainy* [=On the basics of national security: Law of Ukraine] № 2163-VIII vid 09.05.2018, vtratyv chynnist' 08.07.2018, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15/ed20180708#Text> (In Ukr.).
 20. *Strategija nacional'noi' bezpeky Ukrainy* [=National Security Strategy of Ukraine]. Zatverdzena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 № 392/2020, <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (In Ukr.).